

**Методичні рекомендації
щодо вивчення української мови та літератури в загальноосвітніх навчальних закладах
у 2016/2017 навчальному році**

Вивчення української мови здійснюватиметься за такими програмами:

у **5-8 класах** за навчальною програмою для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів: Українська мова. 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013 (зі змінами, затвердженими наказом Міністерства від 29.05.2015 № 585);

у **9 класах** загальноосвітніх навчальних закладів – за програмою: Українська мова. 5-12 класи. – К. : Ірпінь: Перун, 2005 (зі змінами, затвердженими наказом Міністерства від 29.05.2015 № 585);

у **10-11 класах** - за програмами, затвердженими наказом Міністерства від 28.10.2010 № 1021, крім рівня стандарту; **рівень стандарту за змінами**, затвердженими наказом **Міністерства від 14.07.2016 № 826**.

Програми розміщені на офіційному сайті МОН за **посиланням**: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>.

Зміст програм з української мови для 5-9 класів та 5-12 класів, зокрема для 8 та 9 класів, у 2015 році доопрацьовано (таблиця).

Клас	Спрощено тему	Вилучено тему	Додано тему	Перенесено тему	Змінено формулювання тексту програми
8 клас (за програмою 2013)	У мовленнєвій змістовій лінії, підрозділі «Відтворення тексту» спрощено шляхом заміни виду роботи: «Вибірковий переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в науковому стилі »(усно) замінено на «в художньому »; « Вибірковий переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в публіцистичному стилі» (письмово) замінено на « докладний переказ ».	У мовленнєвій змістовій лінії, підрозділі «Відтворення тексту» вилучено «Стислий переказ розповідного тексту з елементами опису місцевості в художньому стилі»(усно); «Докладний переказ тексту художнього стилю із творчим завданням» (письмово). У мовленнєвій змістовій лінії, підрозділі «Створення власних висловлень» вилучено «Твір-оповідання на основі почутого (з обрамленням)». У розділі «Повторення та узагальнення вивченого» вилучено матеріал на повторення про словосполучення й речення; члени речення (також однорідні); звертання; вставні слова, просте й складне речення; пряма мова й діалог. З розділу «Синтаксис. Пунктуація», зокрема з підрозділу	У розділі «Повторення та узагальнення вивченого» додано на повторення теми: «Лексикологія. Фразеологія. Морфологія. Основні правила правопису (за вибором учителя)»; внесено відповідні зміни в державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.	З розділу «Синтаксис. Пунктуація», зокрема з підрозділу «Словосполучення. Речення» перенесено теми «Порядок слів у реченні. Логічний наголос», «Речення двоскладні й односкладні до підрозділу «Просте речення».	Здійснено перерозподіл годин: знято 2 год. із теми «Речення із звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями)» і додано до теми «Речення з відокремленими членами».

		<p>«Словосполучення. Речення», вилучено «Види речень за метою висловлювання й емоційним забарвленням (повторення)», «Речення поширені й непоширені».</p> <p>У всіх розділах програми для 8 класу в рубриці «Внутрішньо-предметні зв'язки» вилучено підпункти: «Лексикологія. Фразеологія», «Текст (риторичний аспект)».</p>			
<p>9 клас (за програм ою 2005)</p>	<p>У розділі «Повторення вивченого у 8 класі. Просте неускладнене й ускладнене речення» у рубриці «Внутрішньопредметні зв'язки» спрощено представлення пунктів «Лексикологія і фразеологія», «Культура мовлення й стилістика», «Текст (риторичний аспект)».</p> <p>У розділах «Синтаксис. Пунктуація» Пряма й непряма мова (повторення й поглиблення)», «Складне речення і його ознаки», «Безсполучникове складне речення», «Складне речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку» у рубриці «Внутрішньопредметні зв'язки» спрощено представлення пунктів «Лексикологія і фразеологія», «Текст (риторичний аспект)».</p>	<p>У розділі «Відомості про мовлення» вилучено матеріал про текст, основні ознаки його, види міжфразних зв'язків.</p> <p>У підрозділі «Монологічне мовлення»: вилучено: «Твір-роздум у публіцистичному стилі мовлення на морально-етичну тему» (усно); «Твір у публіцистичному стилі мовлення на суспільну тему» (письмово).</p>	<p>У розділі «Складнопірядне речення» додано тему «Пірядні сполучники й сполучні слова в складнопірядних реченнях».</p>		<p><i>Здійснено перерозподіл годин (1 год. знято з підрозділу «Текст як одиниця мовлення й продукт мовленнєвої діяльності»), додано до «Повторення й систематизація вивченого» в кінці року.</i></p> <p><i>У розділі «Пряма й непряма мова як засоби передачі чужої мови» внесено уточнювальні правки: «Пряма й непряма мова (повторення й поглиблення)».</i></p> <p><i>У розділі «Текст як одиниця мовлення й продукт мовленнєвої діяльності» внесено уточнювальні правки: «Будова</i></p>

					тексту», «Повторення вивчених розділових знаків у простому й складному реченнях».
--	--	--	--	--	--

Також звертаємо увагу на зміни внесені до програми для 10-11 класів (рівень стандарту).

Зокрема, здійснено перерозподіл годин на вивчення мовленнєвої й мовної змістових ліній. У **мовленнєвій змістовій лінії** програми зменшено кількість годин на її вивчення (у 10 кл. з 19 год. до 14 год., у 11 кл. – з 20 год. до 18 год.); уточнено й спрощено види творчих робіт щодо поділу їх на усні й письмові форми виконання учнями; спрощено види робіт, наприклад, *реферат, доручення* тощо, які учні навчилися виконувати в попередніх класах; спрощено види робіт і висвітлення мовленнєвознавчих понять відповідно до вікових особливостей учнів; вилучено види роботи, наприклад, *переклад*, відповідь на екзамені як види роботи, що не є актуальними; спрощено види переказів, творів і зменшено кількість їх із метою розвантаження й вивільнення часу для роботи над удосконаленням власних письмових висловлень; внесено відповідні зміни до державних вимог до рівня мовленнєвої компетентності учнів старшої школи.

У **мовній змістовій лінії** збільшено кількість годин на її вивчення (у 10 кл. з 16 год. до 21 год., в 11 кл. – з 15 год до 17 год.); ущільнено, а також вилучено теми, які не мають практичного застосування у власному усному й писемному мовленні школярів або вже вивчені в 5-8 класах. Відповідно узгоджено зміст державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів із змістом навчального матеріалу.

У **діяльнісній змістовій лінії** уточнено державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, удосконалено загальнонавчальні, організаційні, контрольно-оцінні уміння, ціннісні орієнтації, що забезпечать оптимальність мовленнєвої діяльності учнів.

Внесено зміни в змістове наповнення, тематику для реалізації **соціокультурної змістової лінії**.

Клас	Спрощено тему	Вилучено тему	Додано тему	Перенесено тему
10 клас	Мовленнєва змістова лінія – зменшено кількість годин на вивчення з 19 год. до 14 год.			
	У мовленнєвій змістовій лінії, підрозділі « Письмо » спрощено шляхом заміни видів роботи. «Переказ із творчим завданням» змінено на « Докладний переказ тексту з творчим завданням»	У розділі « Культура мовлення і спілкування » вилучено: «Спілкування як обмін інформацією», «Особливості усного і писемного спілкування», «Вербальні й невербальні засоби спілкування», «Мовленнєва діяльність. Рецептивні і продуктивні види мовленнєвої діяльності. Сприйняття, розуміння, відтворення, створення інформації», «Етика професійного спілкування». У розділі « Види мовленнєвої діяльності » у підрозділі « Аудіювання » вилучено: «Складання тематичних виписок, цитат», «Прослуховування аудіотекстів з метою підготовки власного виступу». У підрозділі « Говоріння » вилучено: «Переказ прослуханого монологічного висловлювання. Переказ прочитаного тексту на професійну тему. Переказ із творчим завданням. Виступ публіцистичного характеру. Відповідь на екзамені». У підрозділі « Письмо » вилучено: «Тематичні виписки, тези. Бібліографія. Вітальний адрес. Реферат. Нарис про людину – видатного представника певної професії (відповідно до профілю класу винахідника, ученого, дослідника, конструктора). Вітальна	У розділі « Види мовленнєвої діяльності » у підрозділі « Письмо » додано: докладний переказ тексту з творчим завданням. Твір-роздум на суспільно-політичну тему в публіцистичному стилі. Електронний лист. Смс-повідомлення.	

	промова, доручення. Анотація. Офіційний лист». Розділ «Переклад».		
Мовна змістова лінія – збільшено кількість годин на вивчення 16 год. до 21 год.			
	<p>У розділі «Вступ» вилучено тему «Функції мови і мовлення: комунікативна (пізнавальна), кумулятивна, естетична, експресивна. Роль мови у формуванні й самовираженні особистості».</p> <p>У розділі «Узагальнення і систематизація найважливіших відомостей з орфоєпії, фонетики, лексикології, фразеології, будови слова, словотвору, морфології, стилістики» вилучено: «Рівні мовної системи. Функціонування в тексті основних одиниць мови: звуків мовлення, значущих частин, слів, словосполучень, речень. Стилiстичні засоби фонетики.</p> <p>Морфологічна будова слова. Основні орфограми в коренях, префіксах та суфіксах. Стилiстичні особливості значущих частин слова.</p> <p>Творення слів. Стилiстичні засоби словотвору.</p> <p>Абревіатури в науковому стилі.</p> <p>Лексикологія. Зміни в лексичній системі української мови. Професійна лексика. Терміни. Власне українська лексика. Синонімічне багатство мови. Складні випадки слововживання. Роль фразеологізмів у професійному мовленні. Стилiстичні засоби лексикології та фразеології.</p> <p>Роль Інтернету в мовній і мовленнєвій освіті.</p> <p>Система частин мови. Рід відмінюваних і невідмінюваних іменників, їх стилістичні особливості. Особливості вживання назв за професією, посадою, званням тощо. Стилiстичні засоби морфології. Варіанти відмінкових форм. Кличний відмінок іменника».</p> <p>Розділ «Орфографічно-пунктуаційний практикум».</p>	<p>У розділі «Вступ» додано тему «Повноцінне функціонування української мови – запорука європейського розвитку держави».</p> <p>У розділі «Узагальнення і систематизація найважливіших відомостей з орфоєпії, фонетики, лексикології, фразеології, будови слова, словотвору, морфології, стилістики» додано теми замість вилучених: «Правильна вимова голосних і приголосних звуків. Складні випадки правопису: слів із ненаголошеними голосними, спрощенням у групах приголосних, чергування голосних і приголосних звуків, префіксів і суфіксів, м'якого знака, апострофа, великої букви, слів із подвоєнням і подовженням приголосних, імен та імен по батькові, прізвищ, складних слів і слів іншомовного походження, прислівників.</p> <p>Будова слова. Способи словотвору.</p> <p>Лексикологія. Лексичне значення слова. Багатозначні й однозначні слова.</p> <p>Шляхи збагачення лексики української мови. Синоніми, омоніми, антоніми, пароніми. Синонімічне багатство мови. Лексична сполучуваність. Складні випадки слововживання. Фразеологізми в мовленні.</p> <p>Частини мови. Складні випадки відмінювання іменників, прикметників, числівників».</p>	
Соціокультурна змістова лінія			
Спрощено й внесено зміни в змістове наповнення, тематику для реалізації <i>соціокультурної змістової лінії</i> .	Українська мова – державна. Мова і естетика. Мова і етика Роль мови у формуванні особистості. Мовна особистість. Ремісник чи майстер. “Не бійтесь заглядати у словник” Духовний пантеон України. Дружба. Любов. Сім'я. Культура сімейних взаємин. Загальнолюдські цінності. Моя країна – Україна. Вищі освітні заклади України.	Додано в орієнтовний зміст текстового матеріалу: Повноцінне функціонування української мови – запорука європейського розвитку держави. Духовний світ українців. Мова злагоди й гармонії. Планування й організація власного життя. Сучасний гуманізм. Уміння любити й бути щасливим. Життєві цілі.	

	<p>Історія освіти в Україні. Освіта за кордоном. Що впливає на вибір професії. Моя майбутня професія. Український мовленнєвий етикет.</p>	<p>Благодійність як норма життя. Волонтерство. Інтереси і стимули життя. Досягнення гармонії. Збереження здоров'я й життєдіяльності. Сила волі. Світ емоцій. Емоційна підтримка як потреба. Життєві цінності. Життя без конфліктів. Кроки морального вдосконалення. Виховання впевненості в собі. Моє покликання. Вибір професії. Суспільна думка.</p>	
Діяльнісна змістова лінія			
<p>Спрощено державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.</p>	<p>Використання мовних засобів у навчальній діяльності з певною стилістичною метою. Застосування загальнонавчальних умінь у різних ситуаціях, зокрема нестандартних. Розробка й реалізація комунікативних стратегій і тактик в інтерактивній діяльності. Самоорганізація, самодисципліна в навчанні і творчості.</p>	<p>Уточнено й додано державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, удосконалено загальнонавчальні, організаційні, контрольно-оцінні уміння, ціннісні орієнтації, що забезпечать оптимальність мовленнєвої діяльності учнів, а саме: Учень володіє конкретними діями, операціями (аналізує, уявляє, застосовує, виявляє, порівнює, узагальнює, вибирає, оцінює тощо); <i>стає суб'єктом навчальної діяльності</i> (ставить цілі, мотивує власну пізнавальну діяльність, виявляє проблему, пропонує способи розв'язання її, визначає етапи, прогнозує, оцінює проміжні й відповідає за кінцеві результати роботи); <i>здійснює</i> самоконтроль у процесі навчальної діяльності; <i>використовує</i> здобуті знання, сформовані вміння й навички в різних ситуаціях, зокрема нестандартних.</p>	
11 клас	Мовленнєва змістова лінія – зменшено кількість годин на вивчення з 20 год. до 18 год.		
<p>У мовленнєвій змістовій лінії, підрозділі «Письмо» спрощено шляхом заміни видів роботи. «Переказ із творчим завданням» видозмінено на «Докладний переказ тексту публіцистичного стилю із творчим завданням». Тему «Стаття» видозмінено в</p>	<p>Вилучено розділ «Культура мовлення і комунікація» і його теми: «Поняття комунікації як діяльності учасників спілкування з метою інформаційного обміну та взаємовпливу. Усне й писемне ділове спілкування. Дотримання ознак культури мовлення – важлива передумова ефективної комунікації. Комунікація в професійній сфері. Особистість і комунікативна діяльність. Комунікабельність як риса характеру людини. Етика</p>	<p>Розділ «Культура мовлення і комунікація» замінено на розділ «Культура мовлення і стилістика» й додано теми: Культура мовлення і стилістика. Норми сучасної української літературної мови (орфоепічні, правописні, лексичні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні) і дотримання їх у мовленнєвій практиці. Основні характеристики мовлення й дотримання їх. Стили мовлення. Стилiстично</p>	<p>3 розділу «Створення власного мовлення. Говоріння. Діалогічне мовлення» теми «Виступ на семінарах, зборах, конференція» Переговори» спрощено, видозмінено й перенесено</p>

<p>«Стаття до журналу або шкільного веб-сайту в публіцистичному стилі», Уточнено вид твору: «Твір-роздум на морально-етичну тему в публіцистичному стилі».</p> <p>У підрозділі «Ділові папери» спрощено шляхом заміни видів роботи: «Протокол. Витяг із протоколу» замінено на «Резюме».</p>	<p>професійного спілкування. Модель вербальної комунікації: адресант (автор висловлювання), повідомлення, створене в певних умовах спілкування, адресат (той, кому адресоване повідомлення). Використання вербального й невербального коду (засобу передачі інформації) в комунікації. Міжкультурна комунікація і професійна діяльність. Універсальне й національне в міжкультурній комунікації. Символіка в міжмовній комунікації»</p> <p>Розділ «Основи риторики» змінено на «Практична риторика» й вилучено з нього теми: «Риторичні вимоги до мовця. Професійний імідж. Полеміка у професійному спілкуванні. Полемічні прийоми: спростування помилкового твердження фактами, критика доказів опонента, атака запитаннями тощо. Етика полемічної майстерності».</p> <p>У розділі «Створення власного мовлення» в підрозділі «Говоріння» вилучено теми «Переказ тексту на професійну тему із творчим завданням»; у підрозділі «Письмо» – «Звіт про виконану роботу», «Конспектування публічного виступу. Конспектування висловлювання, що сприймаються на слух. Відгук на телепередачу», «Протокол. Витяг із протоколу».</p> <p>Вилучено розділ «Переклад».</p>	<p>нейтральна й стилістично забарвлена лексика.</p> <p>До підрозділу «Читання» конкретизовано назви стилів «Читання текстів художнього і наукового стилів».</p> <p>У розділі «Створення власного мовлення. Говоріння» додано теми: «Виступ під час дискусії (підготовлений і неготовлений) на суспільну або морально-етичну теми. Доповідь на науково-популярну або морально-етичну тему».</p> <p>У розділі «Створення власного мовлення. Письмо» тему «Переказ із творчим завданням» видозмінено на «Докладний переказ тексту публіцистичного стилю із творчим завданням».</p> <p>Тему «Стаття» видозмінено в «Стаття до журналу або шкільного веб-сайту в публіцистичному стилі», Уточнено вид твору: «Твір-роздум на морально-етичну тему в публіцистичному стилі».</p> <p>До підрозділу «Ділові папери» додано вид роботи «Резюме».</p>	<p>в розділ «Практична риторика»</p>
<p>Мовна змістова лінія – збільшено кількість годин на вивчення 15 год. до 17 год.</p>			
	<p>У розділі «Вступ» вилучено тему «Українська мова у світі. Українська діаспора».</p> <p>У розділі «Узагальнення і систематизація найважливіших відомостей із синтаксису, пунктуації і стилістики» вилучено теми: «Найважливіші відомості з синтаксису і пунктуації: словосполучення і речення, синтаксичні зв'язки в них. Класифікація речень за будовою. Стилiстичні особливості простих і складних речень. Особливості вживання в мовленні односкладних і двоскладних, поширених і непоширених, повних і неповних, ускладнених і неускладнених простих речень. Особливості вживання в мовленні різних видів складних речень. Інтонування різних видів складних речень. Синтаксичний аналіз.</p>	<p>У розділі «Вступ» додано тему «Мовна стійкість як ключова риса національномовної особистості».</p> <p>У розділі «Узагальнення і систематизація найважливіших відомостей із синтаксису, пунктуації і стилістики» додано теми: Словосполучення і речення. Просте речення. Просте ускладнене речення. Односкладні речення. Складне речення. Типи складних речень за способом зв'язку частин їх: сполучникові й безсполучникові. Сурядний і підрядний зв'язок між частинами складного речення. Основні види складнопідрядних речень. Складнопідрядні речення з кількома підрядними частинами, розділові знаки в</p>	

		<p>Основні пунктограми в простому і складному реченнях, у реченнях з прямою мовою та в діалозі. Способи цитування.</p> <p>Текст як середовище функціонування мовних одиниць. Основні ознаки тексту: зв'язність, комунікативність, членованість, інформативність. Текст у професійному спілкуванні.</p> <p>Зміст і будова тексту. Складне синтаксичне ціле. Актуальне членування речення. Способи зв'язку речень у тексті. Класифікація текстів за сферою використання, метою, структурними особливостями. Види текстів у діловому, професійному мовленні. Тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення.</p> <p>Основні види переробки тексту».</p> <p>Розділ «Орфографічно-пунктуаційний практикум».</p>	<p>них. Безсполучникове складне речення й розділові знаки в ньому.</p> <p>Складне речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку.</p> <p>Синтаксична синонімія як джерело багатства й виразності мови.</p> <p>Особливості вживання в мовленні простих і складних речень.</p> <p>Розділові знаки в реченнях із прямою мовою і в діалозі.</p> <p>Способи цитування.</p> <p>Основні ознаки тексту: зв'язність, комунікативність, членованість, інформативність.</p> <p>Зміст і будова тексту</p> <p>Тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення.</p> <p>Основні види роботи з текстом (редагування, скорочення, доповнення тощо).</p> <p>Стилістичні особливості синтаксису.</p>	
Соціокультурна змістова лінія				
	<p>Спрощено й внесено зміни в змістове наповнення, тематику для реалізації <i>соціокультурної змістової лінії</i>.</p>	<p>Українські народні промисли й ремесла</p> <p>Права і обов'язки громадян.</p> <p>Українська мова у світі.</p> <p>Людина і Всесвіт.</p> <p>Цікава людина.</p> <p>Цікаві винаходи.</p> <p>Культура ділового спілкування.</p> <p>Мандрівки рідною землею.</p> <p>„Ти знаєш, що ти людина?”</p> <p>„Я вибрала долю собі сама”</p> <p>Інтернет-комунікації.</p> <p>Віртуальна мовна особистість.</p>	<p>Герої, що залишилися з нами назавжди.</p> <p>Кроки до успіху.</p> <p>Мистецтво спілкування й критики.</p> <p>Здивування – крок до пізнання.</p> <p>Жити у злагоді з природою.</p> <p>Джерела радості.</p> <p>Ознаки чоловічої культури.</p> <p>Жіночність як спосіб життя.</p> <p>Турбота про власне здоров'я.</p> <p>Прекрасне в мистецтві й у дійсності.</p>	
Діяльнісна змістова лінія				
	<p>Спрощено державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.</p>	<p>Застосування в навчальній діяльності комунікативних мовних одиниць з певною стилістичною метою.</p> <p>Застосування загальнонавчальних умінь у різних ситуаціях, зокрема й нестандартних.</p> <p>Відбір комунікативних стратегій, реалізація і корекція комунікативних тактик у навчальній діяльності.</p> <p>Самоорганізація, самодисципліна в навчанні і творчості.</p>	<p>Уточнено й додано державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, удосконалено загальнонавчальні, організаційні, контрольно-оцінні уміння, ціннісні орієнтації, що забезпечать оптимальність мовленнєвої діяльності учнів, а саме:</p> <p>Учень: <i>володіє</i> конкретними діями, операціями (аналізує, уявляє, застосовує, виявляє, порівнює, узагальнює, вибирає, оцінює тощо);</p> <p><i>стає суб'єктом навчальної діяльності</i> (ставить цілі, мотивує власну пізнавальну діяльність, виявляє проблему, пропонує способи розв'язання її, визначає етапи, прогнозує, оцінює проміжні й</p>	

			<p>відповідає за кінцеві результати роботи);</p> <p><i>здійснює</i> самоконтроль у процесі навчальної діяльності;</p> <p><i>використовує</i> здобуті знання, сформовані вміння й навички в різних ситуаціях, зокрема нестандартних.</p>	
--	--	--	---	--

Кількість фронтальних та індивідуальних видів контрольних робіт з української мови в загальноосвітніх навчальних закладах з українською мовою навчання залишається незмінною.

Фронтально оцінюються аудіювання, читання мовчки, диктант, письмовий переказ і письмовий твір – мовні знання й уміння, запис яких здійснюється на сторінці класного журналу «Зміст уроку».

Індивідуально оцінюються *говоріння* (діалог, усний переказ, усний твір) і *читання вголос*. Для цих видів діяльності не відводять окремого уроку, проте відводять окрему колонку без дати на сторінці класного журналу «Облік навчальних досягнень». У I семестрі проводять оцінювання 2 видів мовленнєвої діяльності (**усний переказ, діалог**), результати оцінювання виставляють у колонку без дати й ураховують у найближчу тематичну. У II семестрі проводять оцінювання таких видів мовленнєвої діяльності, як **усний твір і читання вголос**, яке здійснюється у 5–9 класах. Повторне оцінювання чотирьох видів мовленнєвої діяльності не проводять.

Перевірка мовних знань і вмінь здійснюється за допомогою завдань тестового характеру (на виконання їх відводиться орієнтовно 20 хвилин уроку) залежно від змісту матеріалу, що вивчається. Решта часу контрольного уроку може бути використано на виконання завдань з **аудіювання, читання мовчки** тощо.

Тематичну оцінку виставляють на підставі поточних оцінок з урахуванням контрольних робіт, а за семестр – на основі тематичного оцінювання.

Фронтальні види контрольних робіт (5-9 класи)

Форми контролю	5		6		7		8		9	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
ПЕРЕВІРКА МОВНОЇ ТЕМИ*	4	4	4	4	3	3	2	2	2	2
ПИСЬМО: ПЕРЕКАЗ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
ТВІР	–	1	–	1	–	1	1	1	1	1
ПРАВОПИС: ДИКТАНТ**	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
АУДІЮВАННЯ*	–	1	–	1	–	1	–	1	–	1
ЧИТАННЯ МОВЧКИ*	1	–	1	–	1	–	1	–	1	–

**Фронтальні види контрольних робіт (10–11 класи)
(рівень стандарту, академічний рівень)**

Форми контролю				
	10		11	
	I	II	I	II
Перевірка мовної теми*	2	2	2	2
Письмо: переказ	1	1	1	1
твір	1	-	1	-
Правопис: диктант**	1	1	1	1
Аудіювання*	–	1	–	1
Читання мовчки*	1	–	1	–

**Фронтальні види контрольних робіт (10–11 класи)
(філологічний напрям: профіль – українська філологія)**

Форми контролю		
	10	11

	I	II	I	II
Перевірка мовної теми*	3	3	3	3
Письмо: переказ	1	1	1	1
твір	1	1	1	1
Правопис: диктант**	1	1	1	1
Аудіювання*	1	1	1	1
Читання мовчки*	1	-	1	-

* Основною формою перевірки мовної теми, аудіювання і читання мовчки є тестові завдання.

** Основною формою перевірки орфографічної й пунктуаційної грамотності є контрольний текстовий диктант.

У таблицях зазначено мінімальну кількість фронтальних видів контрольних робіт, учитель на власний розсуд має право збільшувати цю кількість, залежно від рівня підготовленості класу, здібностей конкретних учнів, умов роботи тощо.

Оцінка за контрольний твір з української мови та переказ є середнім арифметичним за зміст і грамотність, яку виставляють у колонці з датою написання роботи (надпис у колонці «Твір», «Переказ» не робиться).

Кількість робочих зошитів з української мови визначається за класами:

5–9 класи – по два зошити;

10–11 класи – по одному зошиту.

Для контрольних робіт з української мови в усіх класах використовують по одному зошиту.

Ведення зошитів оцінюється від 1 до 12 балів щомісяця протягом семестру і вважається поточною оцінкою. Під час перевірки зошитів урахується наявність різних видів робіт, грамотність, охайність, уміння правильно оформити роботи.

Під час підготовки вчителів до уроків радимо використовувати періодичні фахові видання: журнали «Дивослово», «Українська мова і література в школі», «Українська мова і література в школах України», газету «Українська мова та література».

Українська література

Вивчення української літератури в **5-8 класах** здійснюватиметься за навчальною програмою ([зі змінами, затвердженими наказами Міністерства від 04.08.2014 № 895, від 29.05.2015 № 585](#)): Українська література. 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Освіта, 2013.

У **9 класах** – за програмою: Українська література. 5-12 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів К.: Ірпінь: Перун, 2005 ([зі змінами, затвердженими наказом Міністерства від 29.05.2015 № 585](#)).

Вивчення української літератури в **10-11 класах** загальноосвітніх навчальних закладів – за програмами, затвердженими наказом Міністерства від 28.10.2010 № 1021, крім академічного рівня та рівня стандарту. Рівень стандарту та академічний рівні [затверджені наказом Міністерства від 14.07. 2016 № 826](#)).

Програми розміщені на офіційному сайті МОН за посиланням: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>.

Науково - методичною радою з питань освіти МОН протягом 2015-2016 навчального року схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах навчальні програми курсів за вибором та факультативів з української літератури:

«Поетика», 5-6 класи (автор О.Колінченко);

«Казка як епічний жанр», 5-7 класи (автори Є.Квітень, А.Ткач);

«Література рідного краю», 5-11 класи (укладачі П.Ходанич, Л.Ходанич, Т.Гнаткович);

«Літературне краєзнавство», 5-11 класи (автори А.Ткач, Я.Пінтяк);

«Звичаї та обряди українського народу в контексті художньої літератури», 8 (9) класи (автори А.Ткач, Н. Клим);

«Слов'янська міфологія у творчому доробку українського письменства», 8-11 класи (укладач К.Богачук);

«Українознавство», 9 клас (автор І.Головай);

«Основи зорової (візуальної) поезії», 9-11 класи (автор О.Колінченко);

«Українська література. 5-11 класи» (укладачі О.Береш, Т.Гнаткович, О.Ківеждій, Н. Ребрик, М.Шкурда).

«Сучасне франкознавство», 10-11 класи (укладач Н.Бондаренко).

Звертаємо увагу на зміни, внесені в 2015 році до навчальних програм з української літератури для 8 та 9 класів.

8 клас (програма 2013 року)

Вилучено з програми поезію Лесі Українки «Ви щасливі, пречистії зорі», твори В. Самійленка, Остапа Вишні, повість О.Бердника «Хто зважиться – вогнем наречеться».

Включено в програму твір Володимира Дрозда «Білий кінь Шептало», повість Юрія Винничука «Місце для дракона».

Вилучено літературознавчі поняття: силабо-тонічне віршування, «трискладові віршові розміри», «асоціативні образи», «літературний характер», «психологізм».

Курс української літератури у **8 класі** структуровано за такими взаємопов'язаними тематично-проблемними блоками: «Усна народна творчість», «Світ української поезії», «Національна драма», «З української прози», «Український гумор і сатира».

До кожного з них відповідно до вікових особливостей учнів підібрані тексти, які за своїм змістом дають можливість максимально репрезентувати ту чи іншу тему.

9 клас (програма 2005 року)

Вилучено з програми твори: баладу «Бондарівна», Притчу про сіяча, трактат Г.Сковороди «Вступні двері до християнської добронравності», повість Г.Квітки-Основ'яненка «Конотопська відьма», поезію М.Костомарова «Соловейко», поему Т.Шевченка «Великий льох», поетичні твори П.Куліша: «До рідного народу», «Троє схотінок», «Заворожена криниця», тему «З літератури ХХ століття».

Додано вірш Т.Шевченка «Заповіт».

Оповідання Марко Вовчок «Максим Гримач» замінено на повість «Інститутка».

Вилучено літературознавчі поняття: «силабо-тонічне віршування», «літературний напрям», «течія», «психологізм у літературі», «роман-хроніка».

Звертаємо увагу, що запропонована у програмі кількість часу на вивчення кожного розділу, теми є орієнтовною, учитель може її змінювати (у межах 70 годин). Резервний час може використовуватися для уроків розвитку мовлення, контрольного оцінювання, різних видів творчих та інших робіт (екскурсій, диспутів, семінарів).

В основній школі біографія письменників загалом не вивчається, вона згадується лише вибірково, диференційовано. З 9-го класу зміст навчального матеріалу доповнюється розглядом біографій письменників, хоча й у доступних межах.

До навчальної програми з української літератури (10-11 класи, рівень стандарту та академічний рівень) внесено такі зміни:

10 клас

Вилучено з програми теми: Вступ.

Вилучено з програми твори: поезії І.Франка «Безмежне поле...», «Розвивайся, ти високий дубе...», Лесі Українки «І ти колись боролась, мов Ізраїль», «Все-все покинуть, до тебе полинуть...», «То be or not to be?».

Змінено кількість годин на вивчення творчості: Панаса Мирного (2 год.), Івана Карпенка-Карого (4 год.), М. Старицького (2 год.), І. Франка (10 год.), Б. Грінченка (2 год.), М. Коцюбинського (6 год.), Лесі Українки (8 год.), В. Винниченка (3 год.), узагальнення та систематизацію вивченого – 4 год.)

Змінено послідовність вивчення тем: творчість Б. Грінченка вивчатиметься перед творчістю І. Франка.

Конкретизовано назву твору М. Старицького: «Облога Буші».

11 клас

Вилучено з програми теми: творчість Г. Косинки; Вступ до теми «Драматургія другої половини ХХ – поч. ХХІ ст.»; Українська російськомовна поезія; огляд прози У. Самчука, Т. Осьмачки, Д. Гуменної, Н. Королевої («Еміграційна література (огляд)»).

Вилучено з програми твори: новелу Ю. Яновського «Подвійне коло»; усмішку Остапа Вишні «Як варити і їсти суп з дикої качки»; поезії В. Стуса «Мені зоря сіяла рано вранці», «Крізь сотні сумнівів я йду до тебе».

Змінено кількість годин на вивчення творчості: П. Тичини (3 год.), Ю.Яновського (2 год.), Богдана-Ігоря Антоновича (1 год.), О. Довженка (4 год.), Л. Костенко (5 год.), Олеся Гончара (2 год.), В. Шевчука (4 год.), Узагальнення та систематизацію вивченого (3 год.)

Зменшено кількість творів для вивчення напам'ять: Богдан-Ігор Антонович – 1 поезія; творчість поетів-шістдесятників – 1 поезія; Л. Костенко – 1 поезія.

Вилучено літературознавчі поняття: «повість-хроніка», «театр корифеїв», «віршові розміри (повторення)», «взаємопроникненні літературних родів» (10 клас); «художній час і простір», «умовність зображення» (11 клас).

Уведено поняття: «психологічна новела» (10 клас).

Вилучено конкретизацію видів творчих робіт. Їх вибір віддано на розсуд вчителя.

Внесено зміни до анотацій програм і Державних вимог до рівня навчальних досягнень учнів.

З метою рівномірного розподілу навантаження учнів протягом навчального року подаємо рекомендовану кількість видів контролю з української літератури (за класами). Поданий у таблиці розподіл годин є мінімальним і обов'язковим для проведення в кожному семестрі. Учитель-словесник на власний розсуд може збільшити кількість видів контролю відповідно до рівня підготовки учнів, особливостей класу тощо.

Обов'язкова кількість видів контролю

5–9 класи

Класи	5		6		7		8		9	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Семестри										
<u>Контрольні роботи у формі:</u> контрольного класного твору; виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	–	1	1	1	1	1	1	1	2	2
	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Уроки розвитку мовлення*	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)
Уроки позакласного читання	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1
Перевірка зошитів	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5

У 8-9 класах з поглибленим вивченням української літератури пропорційно збільшується кількість контрольних робіт та уроків розвитку мовлення (на розсуд учителя-словесника визначається кількість і види контрольних робіт).

10-11 класи

Класи	10		11			10		11	
	I	II	I	II		I	II	I	II
Семестри									
	Рівень стандарту, академічний					Профільний рівень			
Контрольні роботи у формі: контрольного класного твору; виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	3	3	3	3		4	4	4	4
	1	1	1	1		1	1	1	1
	2	2	2	2		3	3	3	3
Уроки розвитку мовлення*	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)		2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)
Уроки позакласного читання	1	1	1	1		2	2	2	2
Перевірка зошитів	4	5	4	5		4	5	4	5

У кожному семестрі обов'язковим є проведення двох уроків розвитку мовлення: одного уроку усного розвитку мовлення, а другого – письмового. Умовне позначення у таблиці – (у + п).

Оцінку за ведення зошита з української літератури виставляють у кожному класі окремою колонкою в журналі раз на місяць і враховують як поточну до найближчої тематичної. Під час оцінювання зошита з літератури слід ураховувати наявність різних видів робіт; грамотність (якість виконання робіт); охайність; уміння правильно оформлювати роботи (дотримання вимог орфографічного режиму).

Оцінка за контрольний твір з української літератури є середнім арифметичним за зміст і грамотність, яку виставляють в колонці з датою написання роботи, надпис у журнальній колонці «Твір» не робиться.

Оцінку за читання напам'ять поетичних або прозових творів з української літератури виставляють у колонку без дати з надписом «Напам'ять».

Під час підготовки вчителів до уроків радимо використовувати періодичні фахові видання: журнали «Дивослово», «Українська мова і література в школі», «Українська мова і література в школах України», «Українська література в загальноосвітній школі», газету «Українська мова та література».